

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet Villkorlig frigivning - förstärkta åtgärder mot återfall i brott (SOU 2017:61)

Lunds tingsrätt har uppmanats att inge yttrande över betänkandet Villkorlig frigivning – förstärkta åtgärder mot återfall i brott (SOU 2017:61).

Sammanfattning

Tingsrätten instämmer i Frigivningsutredningens slutsats att risk för återfall i brott inte bör utgöra skäl mot villkorlig frigivning.

Tingsrätten delar i huvudsak utredningens uppfattning att möjligheterna att förebygga återfall i brott efter villkorlig frigivning bör stärkas på annat sätt. Vad gäller övriga förslag i den delen har tingsrätten emellertid vissa synpunkter, se nedan.

Risk för återfall i brott bör inte utgöra skäl mot villkorlig frigivning

I avsnittet 8.3, Risk för återfall i brott bör inte utgöra skäl mot villkorlig frigivning, utvecklar Frigivningsutredningen skälen för att utredningen kommit till slutsatsen att risken för återfall inte bör utgöra skäl mot villkorlig frigivning. Tingsrätten instämmer i vad som anförs i denna del och vill därutöver framhålla följande.

Det svenska straffrättssystemet bygger på principerna om likabehandling, proportionalitet och förutsägbarhet. Det utdömda straffet ska spegla samhällets och rättsväsendets reaktion på det begångna brottet och dess allvar. Genom att låta den befarade risken för återfall i brott utgöra skäl mot villkorlig frigivning förflyttas fokus från det begångna brottet till den befarade återfallsrisken. Frihetsberövandet kommer alltså inte att utgå bara från det brott som den enskilde döms för, utan även från den eventuella risken för vad den dömda kan komma att göra i framtiden. Detta innebär betydande avsteg från flera av de principer som utgör grunden för den straffrättsliga regleringen.

Den riskbedömning som förslaget innefattar är dessutom – av de skäl utredningen utvecklar – minst sagt vansklig och systemet innebär en påtaglig risk för ökade inslag av subjektivitet, social diskriminering och bristande transparens. Detta leder självklart till en försämrad rättssäkerhet.

De brister i rättssäkerheten som det föreslagna systemet skulle medföra blir än mer problematiska i och med att förslaget bygger på att Kriminalvården som en del i sin myndighetsutövning skulle besluta om uppskjutning av villkorligt frigivning på grund av risk för återfall i brott. Förfarandet skulle således skilja sig avsevärt från den bedömningsprocess som sker inom ramarna för en domstolsprövning i allmän domstol, särskilt utifrån utgångspunkten att Kriminalvårdens beslut skulle överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Med hänsyn till det ovan anförda, och vad som i övrigt framhållits i Frigivningsutredningens betänkande, avstyrker tingsrätten helt och hållet förslaget om att risk för återfall i brott bör utgöra skäl mot villkorlig frigivning.

Med den slutsatsen avstår tingsrätten från att närmare kommentera utredarens förslag till lagteknisk lösning i den delen. I det följande kommenterar tingsrätten de övriga förslag som utredningen har redovisat.

Förstärkta åtgärder för att förebygga ny brottslighet efter villkorlig frigivning

I avsnittet 9, Förstärkta åtgärder för att förebygga ny brottslighet efter villkorlig frigivning, behandlar Frigivningsutredningen en rad åtgärder som utredningen anser relevanta för att förebygga ny brottslighet efter villkorlig frigivning. Tingsrätten instämmer i huvudsak i vad som anförs i denna del.

När det gäller förslagen om elektronisk övervakning under villkorlig frigivning och den föreslagna hanteringen av misskötsamhet under villkorlig frigivning har tingsrätten dock följande synpunkter.

Elektronisk övervakning under villkorlig frigivning

Frigivningsutredningen föreslår att elektronisk övervakning ska kunna användas för att kontrollera regelefterlevnaden under den villkorliga frigivningen. Syftet med förslaget i den delen sägs vara att minska risken för återfall i brott.

Intensivövervakning, s.k. elektronisk fotboja, utgör i dagsläget en verkställighetsform av ett fängelsestraff. För att den lösningen ska kunna erbjudas ställs stora krav på att den enskilde har en socialt välfungerande och strukturerad tillvaro och övervakningen underlättas av ett i detalj reglerat schema. Den kategori vill-

korligt frigivna som typiskt sett har störst återfallsrisk torde vara i den motsatta situationen, dvs. utan ett socialt välordnat liv, utan arbete och utan bostad. Särskilt med utredarens utgångspunkt att en intensivövervakning efter villkorlig frigivning inte ska kunna vara lika ingripande som när metoden används för verkställighet av ett fängelsestraff (se s. 248 i betänkandet) framstår möjligheterna för Kriminalvården att genom en sådan övervakning *förhindra* återfall i brott som närmast obefintliga. En annan sak är att en person som återfaller under sådan övervakning troligen på ett enklare sätt kan gripas och lagföras på nytt. Den brottspreventiva effekten av det förhållandet bör dock inte överskattas.

Härtill kommer att det framstår som oklart hur det skulle gå till för att ordna med en övervakning som både är kontrollerande och samtidigt av sådan karaktär att den avspeglar de betydande skillnaderna som föreligger mellan verkställighet av en utdömd fängelsepåföljd och övervakning efter villkorlig frigivning.

Tingsrätten är mot bakgrund av det anförda mycket tveksam till förslaget att beslut om elektronisk övervakning ska kunna meddelas för att kontrollera efterlevnaden av särskilda föreskrifter.

Hanteringen av misskötsamhet

Kriminalvården ska hantera misskötsamhet efter villkorlig frigivning

I avsnittet 9.3.7, Hanteringen av misskötsamhet, föreslår Frigivningsutredningen att misskötsamhet efter villkorlig frigivning i första hand ska hanteras av Kriminalvården. Tingsrätten anser att det finns skäl att ifrågasätta förslagets lämplighet och vill i denna del särskilt påpeka följande.

Kriminalvården har relativt nyligen implementerat en nationell policy för misskötsamhet i syfte att nå en större likformighet. Enligt vad tingsrätten erfarit har den inneburit en högre grad av likabehandling och att ärenden lyfts till övervakningsnämnderna i ett tidigare skede. Mot den bakgrunden finns det skäl att ifrågasätta behovet av en förändrad beslutsgång vid misskötsamhet. Dessutom kan det hävdas att Övervakningsnämnderna, som dels är fristående i förhållande till Kriminalvården, dels har lång erfarenhet av motsvarande bedömningar, är bättre lämpade för uppgiften. Tingsrätten har också en farhåga att den nära relation mellan den enskilde och Frivårdens personal som ofta är en förutsättning för en fungerande övervakning riskerar att skadas om besluten angående misskötsamhet läggs hos Kriminalvården.

En teknisk synpunkt är dessutom att som lagförslaget är utformat har inte Kriminalvården möjlighet att besluta om omhändertagande inför ett meddelande om kontaktföreskrift eller varning. Rimligen bör ett sådant beslut – på samma sätt som i dag – meddelas vid en personlig inställelse. I praktiken är det i dag regelmässigt förekommande att övervakningsnämnderna när den enskilde inte dyker upp beslutar om ett omhändertagande, vilket också framöver torde vara en förutsättning för att snabbt kunna reagera mot den typen av misskötsamhet. Av samma skäl som utredningen fört fram som motiv för att förverkandefrågan ska

ligga kvar hos Övervakningsnämnden kan det samtidigt ifrågasättas om ett sådant frihetsberövande ska kunna beslutas om av Kriminalvården.

Förverkande av villkorligt medgiven frihet

Tingsrätten välkomnar utredningens förslag att villkorligt medgivna friheten ska kunna förverkas i större omfattning än enligt dagens system. Begränsningen till tremånader har - som utredningen utvecklat - fog för sig (se s. 257 ff. i betänkandet). Samtidigt är det inte ovanligt att en intagen redan inför villkorlig frigivning klargör att hon eller han inte kommer att medverka i kontakter med Frivården. Det bör enligt tingsrättens uppfattning övervägas vidare om det finns anledning att i mycket flagranta fall ge möjlighet att förverka *all* villkorligt medgiven frihet, även om denna överstiger tre månader, eller i vart fall sex månader åt gången, dvs. i linje med vad som gäller inför villkorlig frigivning.

Denna remiss har handlagts av lagmannen Göran Lundahl, rådmännen Torbjörn Nordenson och Gunilla Fridh samt tingsfiskalen Maria Linnér (föredragande).

Göran Lundahl

Maria Linnér